

Вікторія БУДЯК*аспірантка Харківської державної
академії дизайну і мистецтв***КІТЧ І КЕМП: СПІЛЬНЕ Й ВІДМІННЕ
ПРОЯВИВ У МОДІ**

Анотація. У статті розглянуто роль кітчю та кемпу в моді, визначено їхні основні характеристики, що сприяють створенню вражень від дизайн-продукції, одягу зокрема, доведено, на яких підставах кітч і кемп набули актуальності й стали альтернативними вирішеннями гламуру в моді, розкрито сутність семантичного значення та походження слів “кітч” та “кемп”.

Ключові слова: кітч, кемп, мода, гламур.

У сучасному дизайні одягу з'явилося безліч нових стилів і напрямків, які мають властивість поєднуватися. Відтак виникла проблема в можливості відрізнити справжню високу моду від її копій та альтернатив. Раніше “актуальність” сприймалася тотожною “модності”, що дозволяло без особливих зусиль відрізнити “високе” мистецтво від його відверто низькопробного копіювання. Сьогодні ж, коли мода набула комерційного формату, її амбівалентність і наслідки стають все актуальнішими. Еклектичність знову входить у моду, виразного звучання набувають прояви кітчю й кемпу в дизайні костюмів.

Слід визначити, що означають терміни кітч та кемп. Термін “кітч” походить від німецького музичного жаргону *kitch* — халтура, німецького *verkitschen* — здешевлювати, англійського *for the kitchen* — для кухні (маються на увазі дешеві предмети низькопробного смаку). Саме слово з'явилося у 60-70-х рр. XIX ст. у Німеччині й спочатку позначало відновлення старих меблів, яке “дезінформувало” покупця: старе продавали як нове. Це одна складова значення слова “кітч” криється в англійському *sketch* — нарис, який коштує досить дешево для покупця [1]. Поняття “кітч” вживали в Німеччині для позначення художніх предметів, які виробляли для американських покупців і продавали на європейських вернісажах. Ці предме-

ти мали не лише низьку вартість, але й низьку художню якість.

“Кемп” (від англ. *camp* — табір, стоянка, місце тимчасового перебування) — термін, що означає в сучасній естетиці специфічний витончений естетський смак, в основі якого спеціально культивована чутливість, особливе естетичне почуття, орієнтоване на все неприродне, перебільшене до гротеску, іноді вульгарне й грубе [2].

Найбурхливіше кемп розвивався наприкінці XIX — початку XX ст., оскільки саме вказаному періоду притаманне відчуття химерності, поверхневості, симетричності. Естетичні смаки були спрямовані на мальовничість і напруженість. Елегантним став звичай відтворення швидкоплинного відчуття і постійна присутність персонажа [3]. З огляду на це виникає необхідність з'ясувати сутність кітчю та кемпу, з чого вони виникли, у чому й полягає перше із завдань дослідження.

Кітч як явище загалом належить до найнижчих шарів масової культури. Його вважають синонімом псевдомистецтва, позбавленого естетичної цінності, сповненого тривіальними, розрахованими на показний ефект деталями. Масова культура орієнтована на середню, типову мовну семіотичну норму, на просту прагматику, оскільки адресована величезній аудиторії. Масова культура характеризується загальністю, вона охоплює широкий прошарок середнього класу суспільства, однак, не залишає без уваги і еліту, і маргінальні верстви.

Характерними рисами масової культури визнаються: 1) орієнтованість на широку аудиторію і спрощеність для сприйняття; 2) міфотворчість і посилення на стереотипи несвідомого; 3) компенсація нереалізованих бажань; 4) тривіальність; 5) оперування середньою мовною семіотичною нормою; 6) цікавість (привабливість) [4].

Стандартами кемпу слід вважати підвищену театральність, штучність, фривольність, манірність, стилізацію. Європейці вважають, що *Camp style* — явище, яке виникло одночасно з кітчем. Іноді їх позиціонують мало не синонімами, однак, це далеко не так. Щодо кемпу та кітчю досі не існує чіткої системи оцінок, заснованих на стилістичних особливостях, прийомах реалізації тощо. Практично все вирішує індивідуальний смак,

особисте відчуття творця. Усе сказане спонукає до з'ясування основних характерних рис кітч та кемпу, що становить друге завдання цієї статті.

Усе старе і звичне з часом набридає. У кожній людині інколи прокидається “бунтар”, який бажає змінити що-небудь навколо себе або у своїй зовнішності. Саме в такі моменти й народжуються такі “антистилі” як кітч і кемп в одязі. Що це таке?

Кітч — як термін, що позначає явище в масовій культурі, є синонімом псевдомистецтва, основна увага якого зосереджена на екстравагантності зовнішнього вигляду, крикливості його елементів. Зазвичай ним позначають нашвидкуруч створені предмети мистецтва. Іншими словами, кітчем стали визначати естетично збіднені об'єкти низькопробного виробництва, призначені швидше для ідентифікації новопроданого соціального статусу споживача, ніж для пробудження справжнього естетичного почуття. Кітч вважали естетично мізерним і сумнівним у моральному відношенні, що змушував жертвувати естетичним боком життя, хоча і не завжди заради позначення соціального статусу [5].

Кемп — це певне уявлення світу в термінах стилістики, але цілком визначеної стилістики. Найяскравіші приклади можна віднайти в арт нуво як найбільш характерному й сформованому стилі, що культивує кемп. Арт нуво перетворює будь-яку річ у щось зовсім інше: підставки світильників у квітучі рослини, житлову кімнату — у грот. Відомий приклад: вхід у паризьке метро авторства Ектора Гімара наприкінці 1890-х рр. у формі чавунного стебла орхідеї (іл.). Як індивідуальний смак кемп призводить і до вражаючої витонченості, і до значного перебільшення. Одним з найвиразніших образів чутливості кемпу постає андрогін, наприклад, застигли, витончені фігури поезії та живопису прерафаелітів; тонкі, хвилясті, безстатеві тіла у творах арт нуво; андрогенні порожнечі приховуються за досконалою красою Грети Гарбо (іл.).

Отже, порівнявши основні характеристики згаданих явищ у моді, слід відзначити, що і кітч, і кемп можна зарахувати до альтернативних вирішень гламуру, але якщо кітч постає в образі “спотвореного” гламуру, то кемп є його наслідком.

Кітч має риси, які ріднять його, з одного боку, з народним мистецтвом, з іншого боку — з професійним. Важливо, що кітчч притаманні особливості, які не зустрічаються ані в народному, ані в професійному мистецтві, тобто належать тільки кітчевому культурному пласту. Цей пласт утворений за власними неповторними закономірностями, він має специфічного виробника і свого споживача. Твори, що належать кітчч, мімікрують під справжній витвір мистецтва, але такими не є.

Основними характеристиками кітчч вважають: спрощене подання проблематики; використання стереотипних образів і сюжетів, орієнтованість на споживача, зануреного в рутину повсякденного життя. Кітчч однозначний, він не ставить питань, містить самі відповіді, заздалегідь підготовлені кліше й не змушує замислюватися. Легкість сприйняття, доступність і зрозумілість — це неодмінні ознаки кітчч. У дизайні термін “кітчч” вживають як протиставлення, антитезу “хорошого дизайну”. Спочатку термін вживався для визначення нефункціональних предметів типу подарунків, сувенірів і різноманітних дрібничок [6].

Словом “кітчч” зазвичай позначають речі, розраховані на створення зовнішнього шокуючого ефекту. Крикливі кольори та непокєднувані елементи, стрімкість і епатаж, провокація, абсолютна хаотичність стилю та сенсу стали альфою і омегою цього напрямку (іл.). Для одних кітчч — це синонім вульгарності і несмаку, для інших — спосіб самовираження, прагнення підкреслити свою індивідуальність. Таким чином, питання, що ж таке кітчч у моді — мистецтво бути оригінальним чи відсутність смаку, — залишається відкритим [4].

Не випадково, аналізуючи кемп як окремий стиль у своєму програмному дослідженні “Notes on Camp” (1964), американка Сьюзан Зонтаг найчастіше звертається до поняття “sensibility” (почуття, відчуття, чутливість). Власне, якість цієї “чутливості” і є диференційною ознакою, за якою кемп можна відокремити від кітчч. Справжній кемп швидше підсміюється над самим собою. У цьому колосальна різниця між вказаними явищами. Кітчч у будь-якому випадку прагне стати на рівні із “справжніми” стилями. А кемп, як денді епохи масової куль-

тури, завжди прагне до зовнішньої досконалості. Тому форма для кемпу має визначальну роль. У її “пошуку” може ігноруватися не лише зміст, але й практичність речі. Утім, кемп, як і кітч, не сприймає серйозних, проблемних питань. У цьому сенсі вони є антагоністами авангардного мистецтва першої половини ХХ ст. з його болісними ідейними пошуками, які шкодять зовнішній красі.

Винятковою ознакою кемпу є й екстравагантність. Кемп можна порівняти з жінкою, загорнутою в сукню, що зроблена з трьох мільйонів пір’інок. Кемп — це живопис Карло Кривеллі (іт.) з його справжніми коштовностями, trompe-l’oeil комахами і тріщинами в цегляній кладці. Кемп — це мистецтво, яке намагається бути цілком серйозним, але не може таким сприйматися, оскільки кемп — це завжди перебільшення, гіперболізація. Смаки щодо стилістики кемпу зародилися в колі інтелектуальної еліти, впевненої у своєму рафінованому смаку настільки, щоби вважати себе спроможною переглянути ставлення до того, що раніше сприймалося як “зразок поганого смаку”, і переоцінити неприродне та надмірне. Кемп вимірює якість не красою предмета, а ступенем його штучності й стилізації, визначається не стільки як стиль, скільки як здатність сприймати інші стилі. У “кемповому” творі повинні бути і певна перебільшеність, і певна маргінальність, а також певна вульгарність, навіть якщо вона видається за рафінованість [8].

Отже, для кітчу характерний набір сурогатів, стереотипів, життєвих формул, помпезності. Він не стимулює духовних пошуків, але прагне до створення самовпевненого спокою. Наслідуючи високі художні зразки, кітч навмисно зводить їх до банальності та вульгарності.

Передумовою існування кітчу, без якої він не був би можливим, є готівкова доступність зрілої культурної традиції, відкриттям, набуттям і самосвідомістю, якою кітч користується у власних цілях. Кітч запозичує з цієї культурної традиції прийоми, хитрощі, основні правила, теми, перетворює все це в якусь систему та відкидає останнє. Тоді як “чуттєвість” і “чутливість” — найважливіші поняття для стилю кемп. Крім того, справжній кемп завжди наївний, часто сентиментальний. І кітч, і кемп да-

ють чудову можливість експериментувати з будь-якими формами, вкладаючи в них будь-який зміст, перетворювати навколишній світ, його предмети в те, чим вони і бути не можуть.

1. Козлова Т.В., Ильичева Е.В. Стиль в costume XX века: учеб. пособ. для ВУЗов. — М.: МГТУ им. А.Н. Косыгина, 2003. — 160 с.
2. Зонтаг С. Мысль как страсть // Избранные эссе 1960-70-х годов. — М., 1997. — С. 73-92.
3. История уродства / под ред. У. Эко. — М.: Слово / Slovo, 2007. — С. 408-418.
4. Ермилова Д. Китч? Да здравствует китч! // Имидж. Мода. Престиж. — 2002. — № 4. — С. 24-29.
5. Визуальные коммуникации в рекламе и дизайне / под ред. В.О. Пигулевского. — Х.: Гуманитарный Центр, 2011. — 404 с.
6. Балдано И.Ц. Мода XX века: энциклопедия. — М.: Олма-Пресс, 2000. — 161 с.
7. Осьмак В. Весь этот сапр, или ужас, как красиво! // Архидея, 2004. — № 4. — С. 169-172.
8. Килошенко М.И. Психология моды: учеб. пособие для вузов. — М.: Оникс, 2006. — 320 с.

Annotation

Viktoria Budiak. Kitsch and Camp: common and different signs in their fashion. In the article the role of kitsch and camp in fashion and its basic characteristics that contribute impressions of design products, including clothing were considered. Proved, on what grounds kitsch and camp gained importance and have become alternative dispute of glamour in fashion. The essence of semantic meaning and origin of the word “kitsch” and “camp” were disclosed.

Key words: kitsch, camp, fashion, glamour.

Аннотация

Виктория Будяк. Китч и кэмп: общие и отличительные проявления в моде. В статье рассматривается роль китча и кемпа в моде, определены их основные характеристики, способствующие созданию впечатлений от дизайн-продукции, одежды в частности. Доказано, на каких основаниях китч и кэмп приобрели актуальность и стали альтернативными решениями гламура в моде. Раскрыта сущность семантического значения и происхождения слов “китч” и “кэмп”.

Ключевые слова: китч, кэмп, мода, гламур.

Ектор Гімар.
Паризьке метро

Карло Кривеллі. Живопис

Грета Гарбо

Інтер'єр ресторану в стилі кітч